

Motståndskraft

En rapport om ungdomars upplevelser av rasism i nordöstra Göteborg

Sammanfattning

Eftersom denna rapport är en uppföljning från föregående år har syftet varit detsamma - att sammanställa och synliggöra erfarenheter av rasism bland ungdomar i nordöstra Göteborg. Fokus har legat på att utforska de olika formerna av rasism, hur de kan ta sig uttryck och hur det påverkar individerna. Underlaget utgörs av en enkätundersökning med över 600 svar och sex djupintervjuer.

Årets rapport visar precis som föregående år att majoriteten av alla tillfrågade ungdomar har upplevelser av rasism. I djupintervjuerna med ungdomarna har det framkommit att deras upplevelser av rasism påverkar dem i deras vardagsliv i stor utsträckning och att de dessutom känner att de inte har handlingsutrymme för att agera på mikroaggressioner och minoritetsstress. Det påverkar dem dessutom psykiskt på både kort och lång sikt.

Rapporten vill samtidigt belysa den fortsatt låga nivån av anmälningsbenägenhet; mer än hälften av de unga individerna vet inte var de ska vända sig vid rasistiska incidenter, trots att en stor majoritet vittnar om att de har personliga upplevelser av rasism. Insatser behövs för att förhindra normaliseringen av vardagsrasismen. Skolan visar sig också vara en sårbar plats där det behövs stora insatser för unga att känna sig trygga.

Innehåll

Inledning	5
Syfte	6
Bakgrund	6
Rasistiska hatbrott i statistiken	7
Sammanfattning av föregående års rapport	8
Centrala begrepp	10
Vad är rasism?	10
Olika sorters rasism	10
Ras	11
Etnicitet	11
Mikroaggressioner	11
Minoritetsstress	12
Metod	13
Enkätundersökning	13
Djupintervjuer	13
Resultat	14
Enkätundersökning	14
Intervjuer	16
Rasismens konsekvenser	21
Om rasism och samhörighet med andra rasifierade	23
Polis och anmälan	23
Motståndskraft mot rasism	25
Diskussion	26
Slutsatser och förslag på åtgärder	28
Källor	30
Bilagor	31

Inledning

Motståndskraft mot rasism är ett antirasistiskt projekt som drivs av verksamheten Unga Mötesplatser, Socialförvaltningen Nordost, Göteborgs stad. Projektet är en del av Unga påverkare i Angered, en verksamhet med syfte att öka barn och ungas inflytande och delaktighet i området.

Motståndskraft mot rasism riktar sig till ungdomar i nordöstra Göteborg. Projektet påbörjades hösten 2021 med målet att öka ungas kunskap och handlingskraft i syfte att skapa motståndskraft mot rasism.

Projektet har två projektledare, Mirjam Haj Younes och Faduma Ali. De leder arbetet tillsammans med en grupp ambassadörer bestående av 10 ungdomar i åldrarna 14 - 19 år, samt tre unga ledare.

Initiativet till projektet grundar sig i att de som arbetar på förvaltningens mötesplatser för unga dagligen kommer i kontakt med ungdomar som vittnar om upplevelser av rasism. Målet med projektet är att skapa en metod för att stärka och rusta ungdomar i den utsatthet som medför. Denna metod bygger på att utbilda och rusta unga, som i sin tur utbildar andra unga.

Projektet vill även undersöka vilket stöd ungdomar i förvaltningens område saknar när det kommer till frågor om rasism. Som en del av kartläggningen skrev Motståndskraft mot rasism en rapport om rasism i nordöstra Göteborg 2022. Denna rapport är en uppföljning av 2022 års rapport och är en fortsatt del av undersökningen.

2022 års rapport *'Motståndskraft – en rapport om rasism i nordöstra Göteborg'* bygger på cirka 400 enkätsvar in från ungdomar i stadsområde Nordost. Årets rapport innefattar cirka 650 enkätsvar samt sex djupintervjuer. Syftet med djupintervjuerna är att komplettera statistiken och ge en djupare insyn i ungdomarnas vardag och därmed vilka behov som finns gällande insatser.

Syfte

Syftet med rapporten är att i enlighet med målen i *Göteborgs plan för stärkta insatser mot rasism 2020–2023* utreda och kartlägga den rasism som ungdomar i nordöstra Göteborg upplever.

Projektet Motståndskraft mot rasism vill bidra med empiriska underlag kring rasism samt få en bild av kunskapsöversikten för stadsområdet Nordost.

Rapportens syfte är också att skapa underlag för hur Motståndskraft mot rasism kan fortsätta att planera och utföra sitt arbete. Resultaten kan visa vilka insatser och kunskaper som behövs för att stötta ungdomarna i frågor rörande rasism.

Bakgrund

De som arbetar inom fritidssektorn i nordöstra Göteborg möter dagligen ungdomar som har erfarenhet av att utsättas för diskriminering och rasism. I samtal med unga i Angered blir det tydligt att många ser arbetet för att minska rasism och diskriminering som en fråga som bör prioriteras högre. Ungdomarna upplever ofta fördomar och fientlighet mot deras etnicitet eller religion, vilket ger stora konsekvenser vad gäller exempelvis hälsa, självkänsla, känsla av trygghet och delaktighet i samhället.

Enligt Friendsrapporten 2022 är var femte trakassering i grundskolan kopplad till etnicitet, vilket gör etnicitet till den vanligaste orsaken till att barn och unga trakasseras i skolan. Detta för nionde året i rad.

Nordöstra Göteborg

Nordöstra Göteborg består av flera stadsdelar och förorter. De mest kända stadsdelarna i området inkluderar exempelvis Bergsjön, Kortedala och Angered.

Det är ett mångkulturellt område där invånarna har olika etniska och kulturella bakgrunder. Sett till socioekonomiska aspekter varierar det också mycket, där vissa delar har en högre inkomstnivå och bättre levnadsvillkor medan andra områden kan vara mer utsatta med högre arbetslöshet och sociala utmaningar. Nordöstra Göteborg har tre särskilt utsatta områden.

Området är också känt för sin aktiva föreningskultur och olika sociala initiativ som syftar till att förbättra levnadsvillkoren i området och stärka gemenskapen. Motståndskraft mot rasism är ett av dessa.

Varannan elev på högstadiet vittnar om att de observerat trakasserier kopplade till etnicitet eller kultur, enligt samma rapport. Skolan har ett viktigt uppdrag att arbeta mot främlingsfientlighet, diskriminering och intolerans – men även de som möter unga på deras fritid har en viktig roll att spela i det arbetet.

Göteborgs Stads plan mot rasism baseras på den lägesbild som framkom i rapporten ”Från dolt till synligt” (2019). Den visar att rasism förekommer inom stadens verksamheter, vilket begränsar och hindrar vissa människor att uppnå samma möjligheter som övriga. I rapporten framträder skolan som den tydligaste arenan, vilket innebär att unga är särskilt utsatta för rasism.

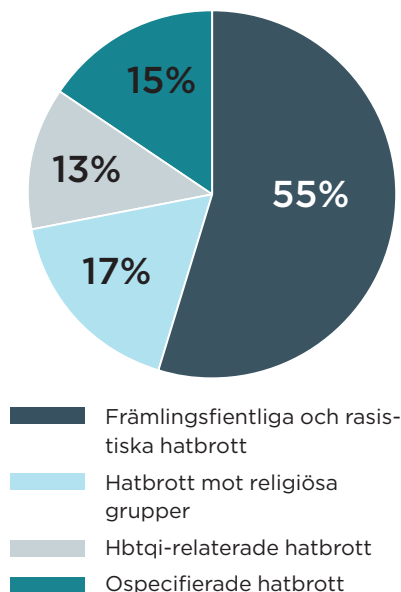
Göteborgs Stads plan mot rasism slår fast att staden ska ”Utreda förutsättningarna för att utveckla och använda metoder för insamling av underlag och uppföljning utifrån fler variabler.” Det innebär att det behövs en djupare förståelse för hur och var den specifika rasism och diskriminering som invånare möter tar sig uttryck. Detta för att kunna sätta in rätt insatser för att ytterligare stärka arbetet mot rasism.

Med denna rapport bidrar projektet Motståndskraft mot rasism till denna kunskapsutveckling. För andra året i rad har ungdomars erfarenheter samlats in. Avsikten med arbetet är att få en överblick av den rasism som ungdomar utsätts för, i syfte att kunna ge unga handlingsberedskap när de utsätts för rasism.

Rasistiska hatbrott i statistiken

Enligt statistik från BRÅ (2020) var antalet polisanmälningar kopplade till hatbrott totalt 3 398 stycken. 55% av dessa var grundade i främlingsfientlighet eller rasism, medan 17% riktade sig mot religiösa grupper. Statistiken presenterar bara anmälda brott, vilket innebär att det troligtvis finns ett mörkertal.

Hatbrottsmotiv fördelat på motivgrupp

Källa: Polisanmälda hatbrott 2020 (BRÅ).

De tre vanligaste hatbrotten i statistiken är ofredande (25 %), hets mot folkgrupp (23 %) och olaga hot (15 %). Därefter följer ärekränkning, klotter och skadegörelse samt misshandel. Könsfördelningen för de som utsätts är relativt jämn: 38 % av de utsatta enligt anmälningarna är män och 27 % kvinnor. Vid 6 % av anmälningarna har personer av olika kön utsatts vid samma tillfälle. 28 % av anmälningarna är inte riktade mot en specifik individ utan en förening, organisation eller annan grupp av människor. En betydande skillnad i statistiken är att kvinnor i betydligt högre grad utsätts för ofredande än män. Män i sin tur utsätts oftare för olaga hot och misshandel. Dessutom anmäler män i större grad hatbrott med afrofofi som grund.

Hälften (51 %) av alla 627 hatbrott med religiöst motiv har islamofobisk grund.

BRÅ lyfter även att hatbrott kopplade till Covid-19 ökade under pandemin, då i synnerhet riktade mot personer med syd- och östasiatiskt härkomst.

TVå instanser som har varit en del av Motståndskraft mot rasism utbildningsarbete är Diskrimineringsombudsmannen och Antidiskrimineringsbyrån. Antidiskrimineringsbyrån Väst har vid flera tillfällen föreläst för ungdomarna i projektet.

Sammanfattning av föregående års rapport

Rapporten 2022 hade 430 enkätsvar som grund för sitt resultat. Den huvudsakliga målgruppen var ungdomar i nordöstra Göteborg i åldern 14 - 19. De fick besvara en digital enkät under maj 2022.

Enkäten innefattade frågor om upplevd rasism, i vilka kontexter rasismen upplevdes samt frågor om kännedom kring vart respondenterna kunde vända sig vid rasistiska kränkningar eller diskrimineringar.

Frågorna föregicks av en introduktion av enkäten, samt följande begreppsdefinition: "Rasism är ett mönster baserat på diskriminering av vissa människor i kombination med makt, detta mönster sorterar människor och ger dom olika förutsättningar." (Socialförvaltningen Nordost, 2022)

- » Rapporten klargjorde att en majoritet av respondenterna har personliga upplevelser av att bli utsatta för rasism.
- » Ungdomar i nordöstra Göteborg upplever rasism och detta sker ofta i skolan.
- » Många ungdomar vet inte vart de ska vända sig när de blir utsatta för rasism.
- » Ungdomarna har bristande kunskap om rasism och rasismens olika uttryck.
- » Ungdomarna behöver mer kunskap och resurser för att kunna motverka rasism i sina liv.
- » Majoriteten av respondenterna har inte hört talas om varken Antidiskrimineringsbyrån eller Diskrimineringsombudsmannen.
- » Många ungdomar har inte anmält rasistiska händelser på grund av att de inte orkar, inte bryr sig, inte tror att anmälan leder någonstans, eller inte vet hur man anmäler.
- » Rapporten betonar vikten av att öka kunskapen och tilliten till ordningsmakten.
- » Rapporten föreslår att det behövs en plats där polis, mötesplatser och skola samverkar för att få fler ungdomar att anmäla rasism.

Centrala begrepp

Vad är rasism?

Inom forskningen finns många olika perspektiv och definitioner av rasism. Definitionerna har dock gemensamt att det handlar om särbehandling av olika grupper på grund av etnicitet, hudfärg, kultur eller religion. I denna rapport har vi valt att använda oss av definitionen från Stadsledningskontorets verksamhetsbok *Från ord till handling*.

Den säger att "Rasism är uppfattningar om att människor på grund av föreställningar om ras, nationellt, kulturellt eller etniskt ursprung, religion, hudfärg eller annat liknande förhållande är väsensskilda från varandra och att de därmed kan eller bör behandlas på olika sätt. Rasism kan ta sig uttryck i att såväl individer som grupper uppfattas som främmande eller oönskade i ett samhälle." (Göteborgs Stad, 2020)

Diskriminering, utifrån etnicitet och rasism, har sin grund i den rasistiska diskursen, vilket är en samling av stereotypiska föreställningar om människors biologiska karaktärsdrag och makthierarkier som samspelar. Den rasistiska diskursen skapar och upprätthåller dessa föreställningar (Diskrimineringsombudsmannen, 2007).

Stereotyperna kring hudfärg är kopplade till föreställningar om att en individs kulturella och nationella tillhörighet påverkar karaktärsdrag och egenskaper, till exempel intelligens (Barnombudsmannen, 2020). De ungdomar som är aktiva inom projektet Motståndskraft mot rasism vittnar om upplevelser som visar på strukturella problem och på en normalisering av stereotyper som kränker personer med utomeuropeisk bakgrund. Med hjälp av teoretiska kunskaper i samband med ungdomars subjektiva erfarenheter kan vi skapa en sammansatt bild av läget i nordöstra Göteborg.

Olika sorters rasism

Eftersom rasism tar sig uttryck på flera olika sätt är en del av Motståndskraft mot rasisms arbete att upplysa ungdomar om rasism i dess olika former. De rasismer som projektet lägger mest fokus på är antisvart rasism, antisemitism, antimuslimsk rasism, antiziganism, antiasiatisk rasism och rasism mot samer.

Med antisvart rasism menas rasism mot svarta människor som har sitt ursprung i Afrika söder om Sahara. Islamofobi/antimuslimsk rasism innebär rasism mot muslimer eller förmodade muslimer. Personer med bakgrund i Mellanöstern och Nordafrika kan antas vara muslimer och råkar därför ut för islamofobi på grund av sitt etniska ursprung även om de inte själva är muslimer. Rasism mot judar eller förmodade judar, antisemitism, kan ske på basis av både religiös, et-

nisk och/eller kulturell tillhörighet. Antiziganism står för rasism mot romer eller förmodade romer. Den samiska gruppen blir och har varit diskriminerade på grund av sin etnicitet under en längre tid, genom exempelvis rasbiologiska föreställningar och okunskap kring samisk kultur. (Göteborgs Stad, 2019). Antiasiatisk rasism är ett uttryck för rasism riktad mot öst- och sydöasiatiska personer.

Ras

Ras som begrepp har olika betydelser och används inte likadant i hela världen. I engelsktalande länder som till exempel USA är översättningen *race* vanligt för att prata om olika folkgrupper, medan vi i Sverige är mer försiktiga med begreppet när vi pratar om olika hudfärg och etnisk härkomst.

Historiskt har begreppet fungerat som en kategorisering av människors olika hudfärg. Ras har använts för att särskilja vita och icke-vita med avsikten att berättiga bland annat slavhandeln under kolonialismen samt imperialismen. Denna hierarkiska indelning värderade även vilka raser som var överlägsna och underlägsna.

I dagsläget används termen ras som en social konstruktion. LSU, Sveriges ungdomsorganisationer, berättar att alla människor idag tillhör samma ras rent biologiskt, men trots detta grupperar man människor i kategorier där den icke-vita personen aktivt missgynnas (Nechma, M., 2020).

Etnicitet

Enkelt förklarat är en etnisk grupp en grupp människor med samhörighet och gemensam historia. Det innebär att gruppen delar kultur och traditioner. Etnicitet handlar om identifikation och känsla av tillhörighet med en specifik etnisk grupp.

Etnicitet kan ha olika betydelser, eftersom olika länder har olika definitioner av etnicitet. Oftast definieras etnicitet utifrån var en människa är född, vilket dock inte behöver vara fallet, då en stor del av begreppet handlar om individens identifikation. Patrick Konde definierar etnicitet som en kulturell identitet men även som en social konstruktion. Det kan även innefatta språk, historia och traditioner. Enligt Konde är etnicitet precis som ras en social konstruktion, eftersom olika länder har sina egna sätt att kategorisera människor (Konde, 2020).

Mikroaggressioner

Rasism kan anta olika uttryck. Å ena sidan finns det explicita och direkt traumatiserande handlingar, som hatbrott och våldshandlingar. Å andra sidan finns det mer subtila och vardagliga reaktioner och beteenden som markerar det som avviker från normen som något

udda och negativt. Dessa beteenden och handlingar kallas mikroaggressioner.

Dessa vardagliga handlingar bidrar till skapandet av mönster av social ojämlighet för olika samhällsgrupper. Mikroaggressioner innebär en dubbel börda för den som utsätts: dels genom direkt påverkan på individen, dels genom att de upprätthåller rasistiska strukturer. Genom att differentiera och avhumanisera individer medverkar mikroaggressioner till de rasistiska strukturer som reglerar vilka som inkluderas och tolereras, och vilka som exkluderas.

Mikroaggressioner är ofta omedvetna för den som utför dem och kan vara svåra att sätta fingret på för den som utsätts. Exempel på mikroaggressioner kan vara att en icke-vit person ofta får frågan "Var kommer du ifrån?" (med antagandet att den icke-vita personen kommer från ett annat land) (Amnesty, 2019), eller att personen får utstå att exempelvis en chef eller lärare inte uttalar deras namn korrekt. Andra exempel kan vara att som icke-vit ständigt underskattas när det gäller ens prestationer och kunskaper. Detta kan visa sig genom att uttrycka förvåning när en icke-vit presterar bra.

Minoritetsstress

Minoritetsstress är ett begrepp som används för att beskriva den unika stress och belastning som personer som tillhör olika minoritetsgrupper kan uppleva. Det kan handla om könsidentitet, etnisk, religiös, sexuell eller annan typ av minoritetstillhörighet. Den kan uppstå som en direkt följd av återkommande mikroaggressioner. Minoritetsstress uppstår till följd av den ständiga exponeringen för diskriminering, fördomar och negativa attityder i samhället. Det är en stress som är unik för minoriteter och inte kan upplevas av de som tillhör majoritetsgruppen i samhället. (RFSL, 2023)

Rapporten *'Minoritetsstress i praktiken'* (Länsstyrelsen Stockholm, 2021), beskriver hur begreppet minoritetsstress kan användas för att sätta ord på den stress som människor i nedvärderade grupper kan uppleva i mötet med orättvisa sociala och samhälleliga strukturer. Minoritetsstress beskrivs som en effekt av yttre, strukturella faktorer som påverkar sociala relationer och inre upplevelser. Det är viktigt att notera att minoritetsstress inte handlar om en diagnos, utan är en konsekvens av att inte behandlas likvärdigt med majoriteten i samhället.

Gruppen behöver inte vara i numerär minoritet. Minoritetsstress handlar om sociala faktorer, felfördelad maktordning och strukturella makthierarkier baserade på majoritetsbefolkningen. Det är en stress utöver den vanliga stressen som alla kan uppleva och kan aktiveras när som helst och var som helst.

Det handlar därmed inte om enstaka situationer av diskriminering utan är en ständigt närvarande risk för att drabbas av negativa förväntningar och nedvärderingar från majoritetssamhället.

Metod

Enkätundersökning

Totalt 657 ungdomar från 12 olika områden i nordöstra Göteborg svarade på enkäten som ligger till grund för denna rapport.

Frågorna i enkäten togs fram av projektledarna tillsammans med de ungdomar som är projektets ambassadörer, samt i dialog med en representant från socialförvaltningen. De teman och föreställningar projektet ville ha underlag kring togs fram i workshopform och bearbetades sedan till en enkät. Enkäten liknar 2022 års enkät, men med ett par revideringar och tillägg, se bilaga 2.

Svaren till enkäten samlades in under början av sommaren 2023 med hjälp av ungdomar som tog del av projektets kurser inom ramen för sitt feriearbete. Ungdomarna besökte totalt 12 mötesplatser, fritidsgårdar, evenemang och andra områden där ungdomar vistas i nordöstra Göteborg. Tillsammans med en ung ledare från Motståndskraft samlade de in svar från unga mellan 12 och 25 år. Enkäten var digitaliserad och respondenterna kunde enkelt svara på den via sina telefoner.

Djupintervjuer

Intervjufrågorna och frågorna i enkäten utgår från samma grund. Syftet med djupintervjuerna var dock att få en större insikt kring ungas specifika upplevelser, därför är frågeställningarna mer öppna.

Intervjuerna genomfördes i ett semistrukturerat format med bredare frågor som grund. Dessa kompletterades med underfrågor som ställdes vid behov. Intervjuerna tog mellan 20-25 minuter per person.

Intervjuerna bestod av tre olika delar. Den första berörde respondentens personliga upplevelser av rasism och diskriminering. Den andra delen handlade mer konkret om själva upplevelserna: frågor om psykiskt mående och vad som hände efter eventuella upplevelser kopplade till rasism. Del tre berörde frågor kring rasism ur ett bredare perspektiv, exempelvis samhälle, skola och polisanmälan. Resultatet presenteras tematiskt under rubriker som speglar intervjuens frågeställningar och respondenternas svar.

Totalt har sex personer djupintervjuats. Respondenterna är avidentifierade i denna rapport och har därför påhittade namn.

Alla deltagare har gemensamt att de varit i kontakt med Motståndskraft mot rasism i olika utsträckning, till exempel genom att delta på cafékvällar, kurser eller föreläsningar. Det är också genom projektet de har fått förfrågan om att intervjuas. De har alla minst en förälder som inte är född i Sverige. Urvalet har gjorts med hänsyn till representation utifrån aspekterna kön, religion, etnisk tillhörighet och hudfärg.

Personerna i djupintervjuerna

Adam: 17 år, studerar på gymnasiet. Ursprung från Östafrika.

Bilal: 19 år, studerar sista året på gymnasiet. Ursprung från mellanöstern.

Christian: 19 år, studerar sista året på gymnasiet. Ursprung från Östafrika.

Dahlia: 19 år, har nyligen tagit studenten från gymnasiet. Ursprung från Västafrika.

Esther: 21 år, bor i nordvästra Göteborg, studerar på universitet och arbetar. Ursprung från Sydostasien.

Farah: 20 år, bor i nordöstra Göteborg. Arbetar. Ursprung från Sydasiens.

Resultat

Enkätundersökning

Bakgrund

Enkäten har totalt 657 svar av personer i ålder mellan 12 och 25. Av dessa identifierar sig 53 % som kvinnor, 44 % som män och 3 % som annat. Majoriteten (62 %) är mellan 15 och 18 år gamla. 434 (66 %) av de tillfrågade är födda i Sverige medan återstående 223 (34 %) är födda i ett annat land än Sverige. Nästan tre fjärdedelar (73,5 %) av de tillfrågade har någon förälder som är född i ett annat land än Sverige.

Sett till religion svarar 427 (65 %) att de tillhör islam och 119 (18,1 %) att de tillhör kristendom. Därefter följer svaren "annat" 40 (6,1 %), "vill ej svara" 33 (5 %), judendom 23 (3,5 %), buddhism 8 (1,2 %) och hinduism 7 (1,1 %).

Rasism

På frågan "Har du någon gång blivit utsatt för rasism?" svarar 428 (65 %) ja och 229 (35 %) nej. Följdfrågorna är kopplade till påståendet ovan, och oavsett om respondenterna har svarat ja eller nej på frågan får de ändå svara på nästkommande frågor.

På följdfrågan "Har du blivit kränkt på grund av din hudfärg?" svarar 246 (37,4 %) att de har blivit kränkta på grund av sin hudfärg, medan 411 (62,6 %) svarar att de inte har det. Samtidigt svarar 373 (57 %) att de har blivit kränkta på grund av sin etnicitet, medan 284 (43,2 %) att de inte har det.

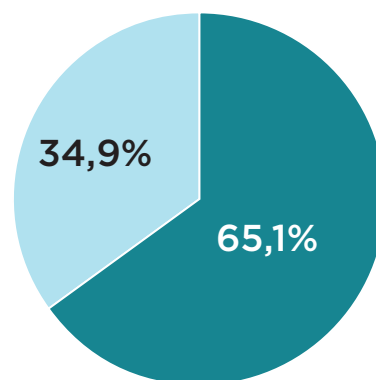
På frågan "Har du blivit kränkt på grund av din religion?" svarar 299 (45,5 %) ja, medan 358 (54,5 %) svarar nej.

Frågorna som följer berör de miljöer och kontexter där personerna har blivit utsatta för rasism. Resultatet består av svar från 428 personer, vilket är de som svarat "ja" på frågan om de har blivit utsatta för rasism. Eftersom det var möjligt att välja flera svar på frågorna överstiger antalet svar 428. Svaren presenteras enligt svarsalternativen i enkäten i fallande ordning.

"Vem har utsatt dig för rasism?"

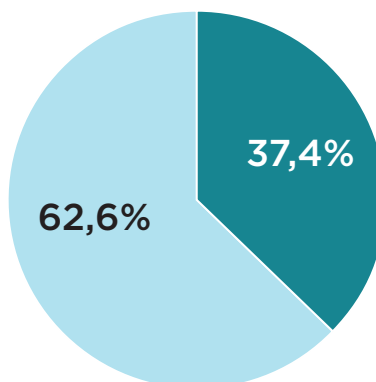
- » Okända personer, 269 (62,9 %)
- » Personal i skolan, arbetsplats, butiker med mera, 209 (48,8 %)
- » Ungdomar (vänner och bekanta), 171 (40 %)
- » Ordningsmakten (polis och ordningsvakter) 92 (21,5 %)
- » Släkt 21 (4,9 %)
- » Har ej blivit utsatt för rasism 12 (2,8 %)

Har du någon gång blivit utsatt för rasism?

Ja
Nej

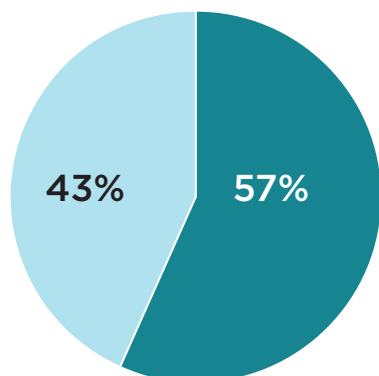
Har du blivit kränkt på grund av din hudfärg?

Ja
Nej

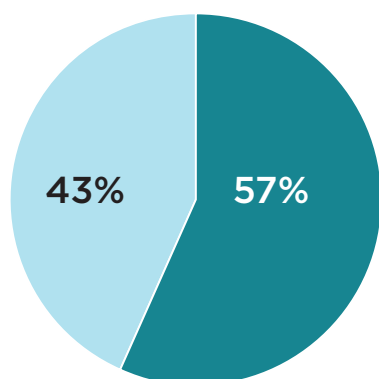

Har du blivit kränkt på grund av din etnicitet?

■ Ja
■ Nej

Har du blivit kränkt på grund av din religion?

■ Ja
■ Nej

“Det var inte bara jag som blev utsatt, och trodde han skulle anmäla, men ingen av oss gjorde det”

“I vilket sammanhang har du blivit utsatt för rasism?”

- » Offentliga platser, 268 (62,2 %)
- » Skolan, 235 (54,9 %)
- » Arbetsplatsen/praktik, 101 (23,6 %)
- » Aktiviteter på fritiden, 99 (23,1 %)
- » Mötesplats/fritidsgård, 64 (15%)
- » Annat, 49 (11,4 %)
- » Hemma, 23 (5,4 %)

Efter händelse av rasism

På flervalsfrågan “Vart har du vänt dig när du blev utsatt för rasism?” svarar en övergripande majoritet familj eller vänner (totalt 382 svar). Skolpersonal (86) eller “andra vuxna som arbetar med ungdomar” (51) följer därefter, följt av “annat” eller “inget”. Det minst valda alternativet är polis, vilket 27 svarade. Det är möjligt att kryssa i flera alternativ än ett på frågan, vilket gör att antalet svar blir fler än de 428 som svarat att de blivit utsatta. Detta på grund av att samma person kan ha blivit utsatt fler gånger än en eller att de vänt sig till flera olika personer vid detta tillfälle.

Nära hälften (50,5 %) av 657 tillfrågade visste var de skulle vända sig för att få hjälp vid diskriminering kopplat till rasism. Däremot var det endast 47 personer som svarade att de anmält händelsen till polis.

De som svarade “nej” på frågan om de har anmält händelsen fick frågan om varför de inte anmält händelsen. Här svarar 56% “anmälan leder ändå ingenstans” och 28% “orkade inte”.

Anmärkningsvärt är att 10,2 % svarar att de inte vet hur man anmäler. På denna fråga hade personerna möjlighet att svara med egna ord om alternativet inte stämde överens med deras upplevelse. Flera av svaren angränsande till de befintliga svarsalternativen, medan vissa var av annan karaktär.

- » “Jag var för ung.”
- » “Vill inte anmäla mina vänner.”
- » “Det var inte bara jag som blev utsatt, och trodde han skulle anmäla, men ingen av oss gjorde det”
- » “Grabben var fem år”
- » “Rasism finns och kommer alltid att finnas, inte någon mening”
- » “Känns onödigt för min del när det finns andra som blir utsatta för värre sorts rasism”
- » “Personen var inte i Sverige”

Kunskap om diskriminering

Enkäten avslutades med två frågor rörande instanser som jobbar med diskrimineringsfrågor – Antidiskrimineringsbyrån och Diskrimineringsombudsmannen (DO.) Där visade det sig att 84,2 % inte hade hört talas om Antidiskrimineringsbyrån och 73,5 % inte hade hört talas om Diskrimineringsombudsmannen.

Intervjuer

Uttryck för vardagsrasismen

Samtliga intervjuade vittnar om att de vid minst ett tillfälle blivit utsatta för någon form av diskriminering kopplad till rasism. Detta har skett på olika sätt, i olika situationer och av personer i olika åldrar.

Exempel i och utanför skolan

Skolan är som vi konstaterat en särskilt sårbar plats och för de flesta av respondenterna har rasismen blivit kännbar tidigt i grundskolan.

Adam berättar om hur han under sin skolgång dagligen blev trakasserad på grund av sin hudfärg. Han var då den enda svarta personen i klassen och det var flera personer i klassen som dagligen kallade honom för n-ordet. Framförallt utsatte en person honom för dagliga kränkningar med grund i hudfärg eller ursprung. Adam gick då på mellanstadiet. En dag fick han nog och motreaktionen resulterade i ett grovt slagsmål. På högstadiet blev det bättre. Adam tror att det beror på att han hade sagt ifrån, dels genom fysiskt våld, men framförallt genom att han markerade för klasskamrater att det inte är okej att säga n-ordet.

Respondenten Christian har också erfarenheter av rasism i skolan. När han kom till Sverige började han på lågstadiet. Barnen i klassen fällde kommentarer som "det stinker" när han var i närheten. Till en början förstod han inte att det var en kränkning, men när detta började ske dagligen förstod han att det hade att göra med rasism.

Som barn pratade lärarna i skolan om "ni och vi" gällande personer som bodde i förorten och personer som inte gjorde det.

Farahs upplevelser sträcker sig från tiden på förskoleklass till idag. Som barn pratade lärarna i skolan om "ni och vi" gällande personer som bodde i förorten och personer som inte gjorde det. Farah är född i Sverige och definierar sig inte som svart. Lärare kallade henne n-ordet eller blatte i samtal. Flera av hennes klasskompisar av olika ursprung blev utsatta för liknande händelser av lärarna. Till exempel blev de kallade djur. När hon bytte skola tog det två veckor innan det började om på nytt. På den nya skolan drog en kille av henne slöjan som hon bär dagligen. Varken lärarna eller skolledningen agerade kring denna händelse.

"Ja alltså, liksom, lite vardagsrasism[...] det har jag väl upplevt sen jag var 10 sen jag kom till Sverige, så det är inget nytt." Så svarar Esther på frågan om hon har blivit utsatt för något som hon själv skulle identifiera som rasism. För henne som sydostasiat är det en daglig erfarenhet att utstå rasism, från att exotifieras till att kränkas. Hon berättar att hon såväl som i skolan som på internet tagit emot kränkningar som "ching-chang-chong", "ni tog Corona hit till Sverige, du

måste dra härifrån din kinesiska jävel” eller “din japanska hora”. Detta har hon upplevt från såväl unga som äldre. Dessa kränkningar sker inte bara på nätet, då hon vittnar om att folk på stan fetischerar henne och kommenterar henne och hennes ursprung på ett sexistiskt sätt.

“Ja alltså, liksom, lite vardagsrasism [...] det har jag väl upplevt sen jag var 10, sen jag kom till Sverige, så det är inget nytt.”

Esther

Bilal berättar om hur han har varit med om rasistiska situationer i under hela sitt liv: I skolan av lärare, på arbetet av chefer och i vardagen. Han berättar om hur folk (till exempel lärare i skolan) inte tror att han har samma grundläggande förståelse som andra, att han inte förstår systemet eller förstår kunskap som andra elever gör. Han känner sig förminskad och talad med på ett annat sätt. Bilal tror att det framförallt har att göra med språkkunskaper eftersom han inte bott i Sverige särskilt lång tid. Bilal beskriver att personer har utgått från att han inte känner till svenska artister eller känd kultur för att han har annan bakgrund: “Du kanske inte känner till det här?”. Ett annat exempel är att klasskompisar under musiklektioner i skolan förutsatte att han skulle rappa och gilla rap, snarare än annan musik, just för att han är icke-vit.

Bilal har en lillasyster som idag blir retad i skolan på grund av att hon ser annorlunda ut. Bilal är både chockad över att rasism finns i så låg ålder, men framförallt över av att skolan inte gör någonting åt situationen. Det har hänt så många gånger och lillasystern kommer ofta hem och gråter, att han känner en misstro mot skolan. Att rasism finns i så låg ålder tror Bilal beror på föräldrarna och inte på barnen. Enligt Bilal måste föräldrarna och lärarna ta mer ansvar för att stoppa rasismen.

Esther berättar också att hon ofta möter fördomar mot henne och hennes ursprung som grundar sig i stereotyper. Vänner till henne har kommenterat att hon borde vara bra på att koka ris och därefter blivit sura när hon ifrågasatt deras fördomar.

Esther menar att hon inte kommer ifrån det eftersom hon på många sätt är sitt utseende och sitt ursprung. Hennes utseende blir mångas första uppfattning och det de kommenterar. Ett annat exempel på detta är Esthers upplevelse på dejtingappar. Hon har fått flera meddelanden från olika killar som i det första meddelandet direkt anspelar på hennes ursprung. “Jag har alltid velat ligga med en asiat” är ett exempel på ett meddelande som hon har fått. Detta har gjort att hon själv inte vill identifiera sig med den traditionella asiatiska kulturen för att inte låta sig fetischiseras: “Du är inte så asiatisk som jag trodde.”

Ungdomarnas utsatthet för rasism har inte enbart skett i grundskolan. Den har följt dem till gymnasiet och vidare i livet. Då alla intervjuade antingen går sista året på gymnasiet eller inom de senaste åren gått

ut gymnasiet är dessa upplevelser närmare i tid. Alla de intervjuade tycker att det behövs mer stöd för barn som blir utsatta för rasism och diskriminering i skolan. De motiverar det utifrån egna upplevelser och erfarenheter, men också utifrån sådant de observerat.

Farahs upplevelser från skolgången gör att hon har starka åsikter kring hur hon tycker att skolan bör bemöta utsatta ungdomar. Enligt henne bör skolan agera direkt. De ska vara där som stöd för personen som blivit utsatt, men också agera mot gärningspersonen. Samtidigt behövs bekräftelse. Hon själv tror att det absolut viktigaste för henne var att någon på skolan bekräftade att det som hände faktiskt hade hänt, och att hennes upplevelser inte förnekas eller förminsas. Rasismen måste erkännas, till exempel i fallet där någon slet av hennes slöja, och inte viftas bort som ett busstreck eller tomma ord.

I skolan pratar man generellt om rasism, vad det är och hur det kan ta sig uttryck, men inte om hur man som rasifierad kan gå tillväga för att faktiskt hantera den.

Christian berättar om en av sina upplevelser från gymnasiet, där en föreläsare regelbundet sa n-ordet under en föreläsning. Han var ensam svart i rummet och reagerade på detta. Han pratade med sin ordinarie lärare som sa att han skulle prata med föreläsaren, men det blev ingen uppföljning kring händelsen trots att läraren uttryckt detta. Christian tycker att man i skolan generellt pratar om rasism, vad det är och hur det kan ta sig uttryck, men inte om hur man som rasifierad kan gå tillväga för att faktiskt hantera sådana situationer. Christian hade önskat hårdare tag mot de som utsätter andra, samtidigt som stödet från lärare och rektorer till de som utsätts behöver ökas.

Dahlia blev i gymnasiet ihopparad med de få invandrarna som gick i hennes klass, både socialt och i arbetet i klassrummet. Dahlia hade inte något problem med just de individerna, men det var tydligt för henne att de blev ihopparade just på grund av deras ursprung. Detta skedde samtidigt som Dahlia försökte socialisera och bli en del av klassen. Lärarnas tanke om att hitta trygga konstellationer resulterade istället i att Dahlia kände sig exkluderad. Hon önskar att det hade funnits någon på hennes skola som hon kunnat prata med. Dahlia hade velat träffa någon med förståelse för henne och hennes bakgrund, någon som hon kunde identifiera sig med. Hennes reaktion blev istället att hon behövde byta skola eftersom hon aldrig lyckades komma in i den större gemenskapen. Det tror hon inte att hon hade gjort om det funnits annat stöd för henne.

Esther började på en gymnasieskola som hon kallar "svenneskola" med "snobbar". Där kände hon sig exkluderad och utanför, vilket gjorde att även hon ett år senare bytte skola med förhoppningen att det skulle bli bättre.

Misstänkliggörande och subtil rasism

Många av de exempel som beskrivs ovan är direkta kränkningar riktade mot respondenterna. Direkt diskriminering och kränkning lämnar avtryck, men det som verkligen präglar de intervjuades vardag handlingar är mikroaggressioner och subtil rasism. Denna form av rasism kan ibland vara svår att identifiera, men eftersom det sker systematiskt har den blivit tydlig för respondenterna.

Adam berättar att han vid "10-15 gånger" har blivit utsatt för sådant som han inte tror att en vit person skulle bli utsatt för. Han ger flera exempel på olika händelser där han blivit misstänkliggjord i offentliga utrymmen. Vid ett tillfälle besökte han en välkänd butikskedja. Då kom vakterna fram till honom och frågade vad han hade i fickorna, utan bevis på att han skulle ha tagit något. Adam besökte tidigare i år en annan butikskedja för att köpa parfym. Så fort han kom in i butiken möttes han av en vakt som frågade om han hade köpt något. Han svarade att han skulle köpa något, varpå vakten frågade "är du säker på att du ska köpa något?" Adam berättar att han lämnade butiken direkt då han blev upprörd. En liknande händelse skedde i en matvarubutik några veckor tidigare. När Adam ifrågasatte den händelsen fick han som svar att han skulle visa respekt. Han fick även frågor om han inte hade föräldrar och varför han hade brist på uppfostran.

Adam berättar att han brukar ta diskussionen med vakterna eller personalen för att få reda på varför de frågar just honom de frågorna. Han vill att det ska bli bättre och försöker ha en trevlig ton. Samtidigt beskriver han hur han ibland blir aggressiv och skäller ut vakterna, just på grund av att händelser som dessa sker så regelbundet och vakterna borde veta bättre.

Christian vittnar också om upplevelser av att bli uttittad i butiker. Han känner sig regelbundet granskad och iakttagen när han går i butiker, vilket han beskriver som provocerande. Även spårvagnen är en plats där han märker vardagsrasismen. Utan att någon säger något känner Christian av den genom blickar, eller att folk inte sätter sig bredvid honom trots att det finns en ledig plats.

Dahlia använder begrepp som mikroaggressioner för att beskriva sina känslor kopplade till vardagsrasismen. För henne är det en daglig kamp med små saker som är kopplade till hennes ursprung. Dahlia beskriver en specifik händelse: Hon kom för sent till skolan två dagar på raken på grund av spårarbete. Skolpersonal tog då in henne för samtal och började fråga om hennes familjesituation, eventuell problematik i hemmet och att skolan kunde göra en orosanmälan till socialtjänsten. Det som fick henne att känna sig utpekad på grund av sin bakgrund var att hon var en av få invandrare i en klass med över 30 personer där ingen annan fick liknande behandling.

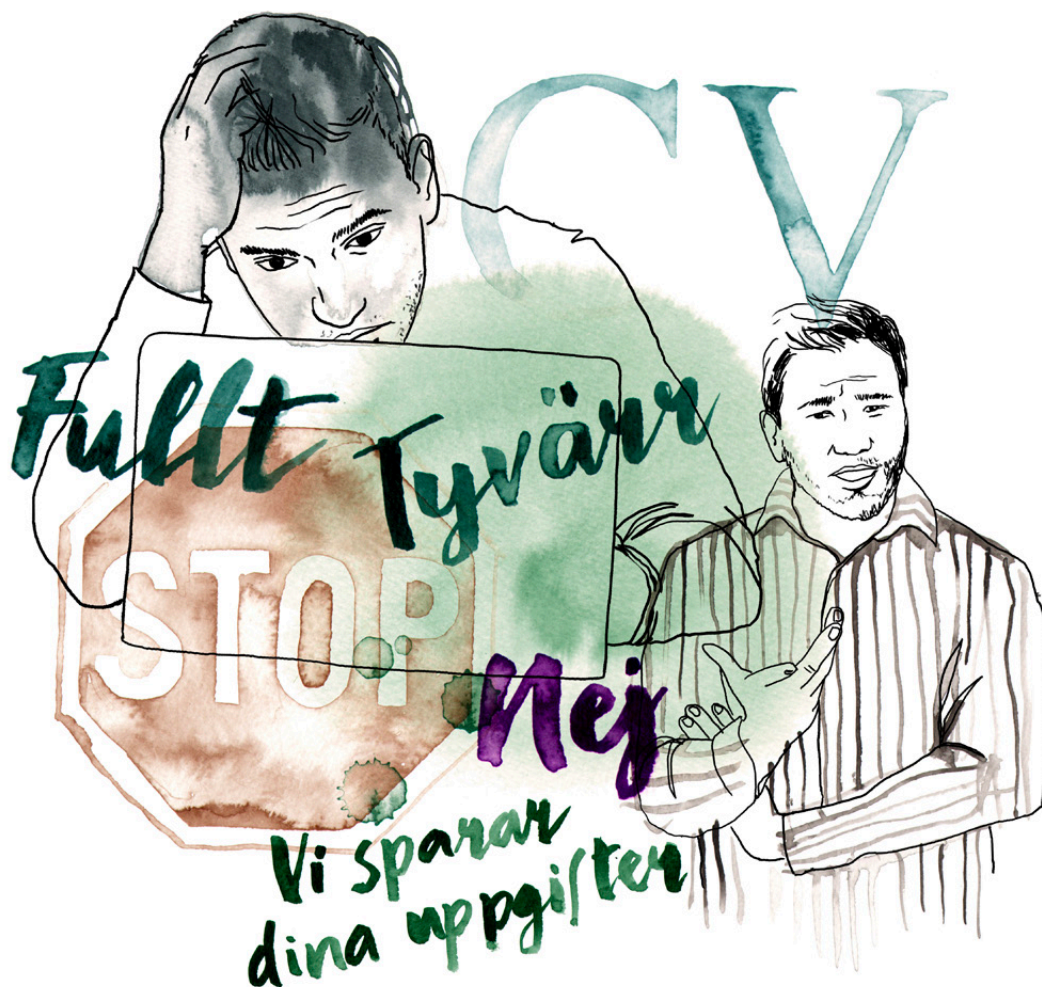

Arbetslivet

Adam upplever att han har svårt att få jobb på grund av sitt efternamn. När han har fått jobb har det varit tack vare att han känner den som anställer, eller har kunnat presentera sig muntligt. Christian tror att svarta personer har svårare att få jobb, just på grund av att de är svarta. Han vet inte varför, men tänker spontant att svenskar oftare anställer svenskar för att de har en bild av att invandrare skulle vara sämre på jobbet än etniska svenskar.

Dahlia berättar att hon fick sparken från ett av sina jobb efter att ha haft attityd gentemot en av sina arbetsgivare. Hon beskriver att hennes arbetsgivare hade problem med henne - inte på grund av hennes prestation, utan på grund av hennes bakgrund och sätt att vara. Dahlia beskriver det som rasbetingat. Detta hanterade hon genom att skriva ett långt mail till HR som kallade henne till ett möte. Situationen eskalerade och Dahlia fick kritik för att hon pekat ut en specifik individ och inte gått tillväga på rätt sätt för att hantera situationen.

Bilal har en stark känsla av att han har svårt att få jobb på grund av att han är arab. Han tänker att det dels kan bero på att han har lite erfarenhet, men också på grund av att många svenska arbetsgivare inte vill anställa invandrare som inte har så goda språkkunskaper.

Rasismens konsekvenser

Psykosocialt mående

Esther brukar säga ifrån när incidenter händer. Hon blir aggressiv och skäller ut förövaren när hon känner sig diskriminerad. Samtidigt är det inget hon vill göra. Esther vill passa in, och när hon inte orkar ta kampen känner hon att hon behöver ta avstånd från sitt ursprung för att kunna vara en del av samhället.

Esther vill passa in, och när hon inte orkar ta kampen känner hon att hon behöver ta avstånd från sitt ursprung för att kunna vara en del av samhället.

Vanliga svenska tjejer är vanliga tjejer, medan hon är en asiatisk tjej, förklarar Esther. Detta gör att hon inte känner sig sedd som den hon är. Hon blir sedd genom andras fördomar kopplat till hennes utseende och Asien. Något som ökat det dåliga måendet ytterligare har tillfällena då hon försökt få stöd på nätet. När hon har laddat upp klipp på internet som belyser de rasistiska kommentarer hon har fått utstå, har hon istället mötts av ännu mer hot och hat. Detta gör att viljan att söka stöd har minskat.

Christian och menar att hans upplevelser av rasism inte påverkade honom som barn, eftersom han inte förstod att det var rasism. Rasismen påverkar honom inte idag heller. Han bryr sig inte, säger han, men han vet samtidigt att andra personer tar till våld och tar åt sig mer. För vissa är det mer personligt än andra, uttrycker han. Christian själv har vänt sig till sina vänner och klasskamrater för att få stöd i att bearbeta situationer.

“Jag är svart, vad ska man göra åt saken?”

Adam

Som Adam beskrev tidigare resulterar situationerna med vardagsrasism för honom ofta i aggression och konflikt. Samtidigt beskriver han att känslorna rinner av honom. “Jag är svart, vad ska man göra åt saken?”. Han väljer att inte fokusera på vardagsrasismen för mycket, då han inte vill att det ska ta hans fokus. Adam har en familjemedlem som hamnat i depression delvis på grund av händelser kopplat till rasism. Det har gjort att Adam beslutat sig för att vardagsrasismen inte ska få påverka honom på det sättet. Däremot lever han ofta med frågan “varför bara jag?”, och frågar både sig själv och samhället i stort.

För Dahlia var det inte lika enkelt att stanna kvar i känslorna som väcktes av rasistiska situationer. Hennes upplevelser i skolan, där hon kände sig profilerad och exkluderad, fick henne att byta skola. Hon förklarar att hon behöver ett utlopp för sina känslor när dessa situa-

tioner uppstår. När det inte finns möjlighet att avreagera sig genom exempelvis mail, direktkontakt eller någon form av åtgärd så flyr hon situationen, antingen fysiskt eller mentalt. Utloppet blir då att byta miljö eller bara lämna situationen och känslorna.

För Farah blev det än mer påtagligt att hon inte bara kunde lämna det som hänt bakom sig. Hennes upplevelser under skolgången gjorde att hon utvecklade en depression och blev inlagd på sjukhus. Hon beskriver det som en direkt följd av skolgången. Farahs skolgång präglades av ett utanförskap och viljan av att vilja prestera men inte ha möjligheten till det. Hon drabbades av självhat och identitetskris på grund av kulturellt mellanförskap, samtidigt som hon både då och nu lever med känslan av att ha blivit fråntagen någonting hon brann för.

Genom behandling från sjukvården och självreflektion har Farah kunnat vända aggressionen bort från sig själv och mot de som utsatte henne och andra. Detta har gjort att hon idag försöker hjälpa folk som riskerar att hamna i samma situation som hon gjorde: "Jag tycker inte att någon förtjänar att må som jag mår".

Bilal känner sig ledsen över att det blir som det blir och han tänker väldigt mycket på vem han är, hur han betar sig och hur han uppfattas.

Bilals upplevelser påverkar honom i ett större perspektiv. Han känner sig ledsen över att det blir som det blir och han tänker väldigt mycket på vem han är, hur han betar sig och hur han uppfattas. Han vill inte att det ska vara som det är och funderar på vad han kan göra för att det inte ska bli så. Han lägger ofta skulden på sig själv. Samtidigt tänker han att det är andra personer det är fel på, men att hans självförtroende påverkas i och med att det blir en "vi och dom"-situation där han känner sig annorlunda, även om personen som uttrycker en kommentarer kanske inte menar illa. Bilal vill passa in, så hans beteende förändras för att det inte ska uppstå liknande situationer. Detta skapar en misstro till samhället och till människor i stort, trots att det bara är enstaka personer som har fällt kommentarer.

Om rasism och samhörighet med andra rasifierade

Adam blev utsatt för dagliga trakasserier på mellanstadiet. Där fanns också en person som av arabiskt ursprung, som var Adams främsta stöd. På högstadiet började några somalier på skolan. Det ledde dels till att trakasserierna slutade, eftersom det blev mer normaliserat att vara svart i klassen, men också att Adam fann stöd hos dem.

Adam började gymnasiet på en internationell skola med stor bredd gällande nationellt ursprung. Där upphörde diskrimineringen. Samtidigt uttrycker Adam att inom sitt kompisgäng på gymnasiet kan skämta med en jargong som driver med eller belyser ursprunget. Till exempel säger de n-ordet till varandra. Detta kallar han inte för

rasism. Han säger inte det till vem som helst, eftersom alla inte vill bli kallade för detta eller tar det på samma sätt som han gör.

Dahlia menar att samhället inte enbart består av rasistiska strukturer som grundar sig i "vit mot svart". Olika förorter, etniciteter och individer kan uttrycka rasism gentemot varandra. Det i sin tur gör att man umgås där man känner sig trygg. Det bildas grupperingar, som i sin tur påverkar samhället och hur man rör sig.

Esther beskriver en hierarkisk struktur i samhället, där olika folkgrupper har olika plats. Etniska vita svenskar är högst upp och genom att skämta och driva med andra, inklusive sin egen folkgrupp, så kan man enklare distansera sig ifrån den och klättra i hierarkin. Det blir alltid en tävling om vem som är närmast toppen, eller snarare så långt bort från botten som möjligt.

Esther beskriver också ett internaliserat självhat från flera av hennes asiatiska vänner som kan ta sig uttryck genom att de förminskar och förlöjligar sin egen kultur framför andra folkgrupper. Hon upplever en stor kontrast till hur samma personer kan omfamna sin kultur när de är ensamma. Då blir ursprunget något fint, men så fort det kan användas för att klättra i den sociala hierarkin så talar man om sig själv på ett helt annat sätt. Hon tror att det grundläggs när man är liten och är något som finns hos både unga och vuxna. "Det är bara att ta det", brukar de andra svara när Esther lyfter frågan om rasism i sina asiatiska umgängen.

Polis och anmälan

Flera av de intervjuade berättar att de vänder sig till vänner för stöd, snarare än någon annan instans. Adam berättar att han inte vill gå till polisen eller anmäla rasistiska situationer. Han tycker inte om drama och är inte intresserad av att göra en scen av hela händelsen. Däremot diskuterar han ofta med de som utsätter honom.

Händelsen i matbutiken slutade med att Adam fick den som ifrågasatte honom att skämma ut sig inför sin chef och kollegor. Adam kände dels att han hade gjort sitt i situationen, men också att personen hade lärt sig något av händelsen. Adam vittnar om en misstro till ordningsvakter, samtidigt som han uttrycker att närvaro från poliser är viktigt. Han menar att det finns problem både i innerstan och i förorterna och det behövs polisen närvaro för att det ska vara tryggt. Han förstår att de finns där för allas säkerhet.

Christian vill inte anmäla händelser eftersom han vet att det skulle bli ord mot ord, och därmed att inget skulle hända. Han tror att ungdomar vet att diskriminering är olagligt, men att man hanterar det själv genom tjafs, diskussion eller fysiskt våld. Han har inga personliga erfarenheter av negativt bemötande av polis, men han har både hört och läst andras berättelser om hur svarta särbehandlas i relation till majoritetsbefolkningen. Han uttrycker i och med det en misstro till samhället och politiska beslut.

Christian vill inte anmäla händelser eftersom han vet att det skulle bli ord mot ord, och därmed att inget skulle hända.

Esther berättar också om lågt förtroende för polisen. De ska agera vid rasistiska incidenter, men Esther ger exempel på en rasistisk incident där polisen inte agerade på brottet trots att det fanns på video. Hon tror att det hade med personens ursprung att göra.

Även Dahlia beskriver att folk inte tar vardagsrasismen seriöst. Både de som utsätts och de som utsätter. "Girl just move on, it's just not that big of a deal", tänker hon i sådana situationer. Problemet då blir enligt Dahlia att man bidrar till internaliseringen av vardagsrasismen och att ingen förändring sker.

Bilal tror att om man vill ha riktig förändring bör man agera och markera och lämna ett fotavtryck. Genom att enbart vända sig till sina vänner när något har hänt, kommer problemen bara att fortsätta ske. Farah för ett liknande resonemang men tror att många, inklusive hon själv, inte vet var de ska vända sig när man blir utsatt för diskriminering. Esther uttrycker att informationen är begränsad och otillgänglig.

Stadens tillgänglighet

Adam beskriver att han alltid hänger där han bor, i nordöstra Göteborg. Där har han ett större sammanhang och blir inte ifrågasatt. Christian känner sig inte begränsad, han rör sig fritt där han vill eftersom han inte känner att han bryr sig så mycket. Dahlia bytte skola på grund av kulturen på skolan. Kulturen är människorna och går man på en skola där man inte känner sig hemma eller sedd så flyr man den platsen, menar hon. Bilal vittnar om samma sak.

"Farah menar att Göteborg är väldigt segregerat och att det är enkelt att identifiera när någon "utomstående" kommer till ens område. Det kan göra att det är otruggt i olika stadsdelar, för att det blir ett tydligt "vi och dom". Hon tror samtidigt att man som rasifierad vill, och till och med måste, vara i områden där man känner samhörighet med andra. Dels av skäl man inte kan bestämma över, som ekonomi och politik, men också för att "folk är rasister"."

Farah berättar om att hon både på individuell och strukturell nivå ser problem för människorna i samhället. Människor försöker ta sig ut ur förorten för att få ett annat liv och bättre utbildning. Men när man försöker ta sig ut så möts man av motstånd och exkludering, som till exempel i Farahs eget fall, och det gör att man inte känner sig välkommen i andra delar av staden och samhället.

"Göteborg är väldigt segregerat och det är lätt att identifiera när "utomstående" kommer till ens område"

Farah

Esther upplever att hon som asiat aldrig begränsas från några platser rent geografiskt. Hon beskriver dock att andra personer med annat ursprung kan ha svårare att ta plats i alla delar av staden. Exempelvis "ortenkiljar" kan få en stämpel så fort de bara är lite högljudda. Samtidigt tror hon inte att många av hennes vita vänner vill vara ute i förorten.

Motståndskraft mot rasism

Adam beskriver att han inte visste var han kunde vända sig vid såna här frågor innan han började engagera sig i Motståndskraft mot rasism. Han tror att många ungdomar inte vet vart de ska vända sig när de har blivit utsatta och att han inte tror att många vet att diskriminering är ett brott. Han föreslår riktad reklam i telefonerna eftersom det är där många ungdomar nås av information.

Christian hade önskat att Motståndskraft fanns på fler ställen än i nordöstra Göteborg och att projektet hade en större närvaro i skolor där han tror att mycket av arbetet hade hjälpt. Dahlia uttrycker att grupper som Motståndskraft mot rasism behövs för att kunna hjälpa människor som utsätts. Framförallt behövs kunskap om hur man ska gå tillväga, men också samtal med folk som förstår.

Farah tycker att grupper som Motståndskraft mot rasism är viktiga och kunskap är viktigt för att motverka rasism. Samtidigt tycker hon att det behövs verkliga insatser i samhället och inte bara utbildning, att förändring måste ske politiskt och aktivistiskt. Men Farah menar också att det inte är invandrare som ska utbildas, utan snarare rasis-terna. På frågan om hon själv skulle vilja aktivera sig i någon sådan grupp svarar hon "Jag är trött på rasism. Jag är så trött på att prata om det."

"Jag är trött på rasism. Jag är så trött på att prata om det."

Farah

Diskussion

Resultatet visar att en stor majoritet av alla tillfrågade uppger att de någon gång i sitt liv blivit utsatta för rasism. Det är tydligt att rasismen är en del av ungdomarnas vardag. De utsätts på offentliga platser, i skolan och på arbetet.

Subtil rasism och misstänkliggörande av ungdomarna är vanligt och kan påverka det psykosociala måendet över tid, då den kan identifieras långt senare. Förövaren kan dessutom vara en främling, en lärare eller en person i deras närhet. Hälften av alla ungdomar vet inte vart de ska vända sig när de blir utsatta. Många anmäler inte till de instanser som finns eftersom förtroendet är så lågt för myndigheterna och ungdomarna har låga förväntningar på vilken effekt en anmälan skulle ha. Detta gör i sin tur att rasismen normaliseras, eftersom de som begår rasistiska handlingar inte får några påföljder. Erfarenheten av att stå utan möjlighet eller kunskap att agera gör detta till en ond cirkel som bidrar till minoritetsstress, som ger såväl fysiska som psykiska följder för de utsatta. Denna cirkel måste brytas för att kunna skapa förändring – både på individnivå och samhällsnivå.

Djupintervjuerna ger en fördjupad bild av att dessa incidenter inte sker vid enstaka tillfällen utan följer respondenterna genom deras liv. Det är påtagligt att respondenternas upplevelser påverkar dem på både lång och kort sikt. De omedelbara känslorna skiljer sig från de som kommer efter att situationen spelats ut. Den instinktiva reaktionen kan vara att bli aggressiv, men det kan också vara att fly från situationen. Men efteråt lever tankarna vidare och påverkar det psykosociala måendet under lång tid.

Tydligt är också att situationerna som respondenterna beskriver påverkar självbilden och väcker tankar om ursprung, samhället och svenskhet. Det egna ursprunget är viktigt. Viljan att vilja vara den man är hamnar ofta i konflikt med viljan att passa in i normen.

Skolan är en särskilt sårbar plats för de flesta av dem. Många av upplevelserna börjar redan i låg- och mellanstadiet. Det kan självklart bero på att skolan är en miljö där unga vuxna tillbringar en stor del av sitt liv och att de där kommer i kontakt med en mängd människor dagligen, ibland utan uppsikt av en vuxen.

Respondenterna vittnar om att kränkningar och mikroaggressioner kommer från såväl andra klasskamrater som från vuxna i skolan. Skolan är den plats där ungdomarna tillbringar störst del av sin tid. Därför behövs insatser från både grundskoleförvaltningen och utbildningsförvaltningen. Att utsättas för rasism av lärare, som ska agera föredömligt för ungdomarna, är en obehaglig och komplex

upplevelse för respondenterna. Lärarna besitter en maktposition och dessa upplevelser skadar förtroendet eleverna har gentemot dem.

Det som händer med individerna när de upplever ett tydligt utanförskap är att det bidrar till ett förminskande av den egna kulturen, som i sin tur är ett uttryck av minoritetsstress. De vill vara sig själva, men de vill också passa in. Djupintervjuerna ger en bild av att detta är komplext. Ungdomarna lever med en vilja av att bli accepterade, men med påminnelsen om att de är annorlunda är detta omöjligt att bibehålla. Vi ser även att situationen begränsar deras rörelsemönster i staden; då risken för att utsättas för rasism upplevs större utanför nordöstra Göteborg väljer många att stanna i sitt närområde.

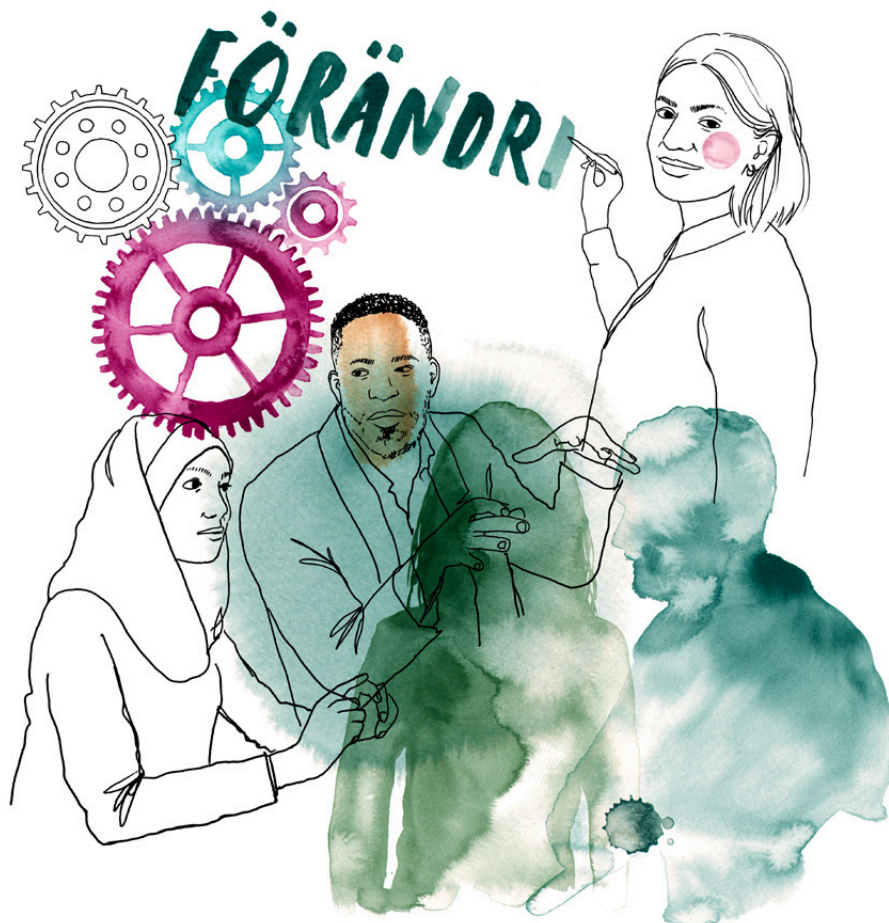
För vissa är det lättare att bara skaka av sig rasismen. De har normaliserat den som en del av deras vardag och insett att den kommer att finnas där för alltid. Att de dessutom inte har något handlingsutrymme att agera, gör att de bara struntar i dessa incidenter och går vidare i livet. Adams "Jag är svart, vad ska jag göra åt saken" är ett exempel på detta. För Adam fungerar det att leva så då han är trygg i sig själv och vem han är. Även Christian går igenom vardagen och skakar av sig händelserna. Men för Bilal, Dahlia, Esther och Farah är det svårare. För dem har incidenterna inneburit psykisk och fysisk påverkan, och gjort att de under längre tid mått dåligt eller behövt agera genom att byta skola eller, ännu värre, läggas in på sjukhus. Påfrestningen gör att de måste ändra på sina personligheter, beteenden, rutiner och mål. Mycket av detta beror på att de inte fått stöttning i dessa incidenter men också att de inte har verktygen för att agera själva. Det bör poängteras att ansvaret aldrig ligger hos den som blivit utsatt.

Att ha ett community är viktigt för personer med annan etnisk eller kulturell bakgrund. Många av de intervjuade söker stöd hos vänner snarare än att anmäla händelserna till myndigheterna. I och med det kan stadens tillgänglighet påverka individers upplevelse av rasism och trygghet och otrygghet. Man håller sig till områden där man vet att man är trygg. Även det bidrar till normalisering av rasismen. Det gör också att vi troligtvis får ett stort mörkertal av incidenter. Den statistik som finns från exempelvis BRÅ visar inte de fall där människor väljer att vända sig någon annanstans än till polis eller myndighet.

Slutsatser och förslag på åtgärder

Rapporten visar på att det finns en stor utsatthet och därmed också ett stort behov av insatser för att rusta unga som utsätts för rasism och de vuxna som möter unga i sitt arbete. Resultat bekräftar tydligt det ungdomarna vi möter i projektet berättar.

Styrkan i denna rapport ligger i att vi får insyn i hur rasismen manifesteras, men framför allt vad den har för konsekvenser för individen. Enkätsvaren utgör ett brett underlag och ger en tydlig bild av rasismens uttryck. Djupintervjuerna är viktiga för att få fram individernas berättelser. Det är genom dessa vi får en kvalitativ förståelse. En uppföljning av denna rapport skulle därför kunna inkludera fler intervjuer för att få en ännu bredare och djupare inblick i ungdomarnas upplevelser och perspektiv.

Det är med hjälp av ungdomarnas egna röster som samhället får indikationer på var vi kan göra störst skillnad. Det behövs fler insatser på olika arenor där unga befinner sig. Utbildningsinsatser kring rasismens påverkan på både strukturell och individuell nivå kan bidra till att minska fördomar och förbättra relationer mellan olika grupper och öka tryggheten för de individer som blir utsatta. Samtidigt blir det lättare för människor att identifiera rasism och agera mot den. Detta kan inkludera utbildning för unga om rasismens skadliga effekter, förändringar i normer och värderingar samt ökad medvetenhet om hur subtil rasism kan yttra sig.

Resultaten i denna rapport visar att skolan är en arena där unga möter rasism i olika former, från både vuxna och andra unga. Ungdomarna vi intervjuat vill att skolan ska agera direkt vid incidenter genom att stötta offren, agera mot förövarna och markera för övriga. Vi ser att personer som arbetar med ungdomar behöver öka sin medvetenhet om rasism och dess konsekvenser. Skolpersonal behöver stärkas, få stöd och fortbildning i hur de ska agera vid rasistiska incidenter och skapa en hållbar struktur på sin skola. Det behövs även mer stöd för barn och ungdomar som blir utsatta för rasism och diskriminering i skolan.

Genom ett ökat förtroende för myndigheter och ökad benägenhet att rapportera incidenter kan vi få en tydligare bild av vilka insatser som krävs. Myndigheterna, inklusive polisen, behöver arbeta för att öka förtroendet hos utsatta personer så att de vågar anmäla. Det krävs också ökad medvetenhet och utbildning inom myndigheter för att motverka diskriminering, vilket i sin tur ökar förtroendet för ordningsmakten.

Motståndskraft mot rasism är ett treårigt projekt som avslutas i december 2023. Medel från Socialstyrelsens för särskilt utsatta områden och från Levande Historia och har varit förutsättningen för att projektet ska kunna bedriva sitt arbete. Socialförvaltningens ordinarie budget har inte möjlighet att finansiera projektet framöver och det kommer därmed att avslutas vid årets slut.

Rapporten visar dock tydligt att projektet är viktigt för ungdomar som upplever rasism. De insatser som gjorts i projektet har varit betydelsefulla för unga som fått möjlighet att sätta ord på sina upplevelser och möjlighet till handlingsberedskap. Det finns ingen annan instans som specifikt stöder unga som utsätts för rasism.

Med fortsatt finansiering hade Motståndskraft mot rasism kunnat fortsätta arbetet med vår metod att utbilda unga som i sin tur utbildar andra unga. Projektet skulle utöka samverkan med Antidiskrimineringsbyrån Väst, fortsatt med utbildningsinsatser mot allmänheten i form av öppna föreläsningar och event. En möjlig framtid för projektet skulle även vara att utbilda vuxna som arbetar med ungdomar eftersom resultaten visar att vuxna utsätter ungdomar för rasism. Utöver ungdomar så blir även målgruppen fritidspersonal, lärare, socialsekreterare m.fl.

Det finns fortfarande ett stort behov av en verksamhet som Motståndskraft mot rasism.

Källor

Länsstyrelsen Stockholm. (2021). *Minoritetsstress i praktiken*. Hämtad från [Minoritetsstress i praktiken | Länsstyrelsen Stockholm \(lansstyrelsen.se\)](https://lansstyrelsen.se)

(Amnesty, 2019) Hämtad från: https://aktivism.amnesty.se/uploads/cms_page_media/217/Handbok%20mikroaggressioner.pdf

Brottsförebyggande rådet (BRÅ). (2023). *Hatbrottsstatistik*. Hämtad från <https://bra.se/statistik/statistiska-undersokningar/hatbrottsstatistik.html>

Socialförvaltningen Nordost. (2022). *Motståndskraft – en rapport om rasism i nordöstra Göteborg*.

Göteborgs stad. (2019) *Från ord till handling*. Plan för stärkta insatser mot rasism 2020–2023

RFSL. (2023). *Bemötandetips: Minoritetsstress*. Hämtad från: <https://www.rfsl.se/verksamhet/regnbagsfamiljer-i-vantan/bemotande-tips-minoritetsstres>

Diskrimineringsombudsmannen. (2007). *Att färgas av Sverige: Upplevelser av diskriminering och rasism bland ungdomar med afrikansk bakgrund i Sverige*. Hämtad från: <https://www.do.se/download/18.277ff225178022473141e24/1618941269901/rapport>

Rädda barnen (2021). *Vuxna – vad gör dom?* Hämtad från: <https://press.raddabarnen.se/documents/vuxna-vad-goer-dom-413072>

Barnombudsmannen, (2020). *Om barn och ungas utsatthet för rasism*. https://www.barnombudsmannen.se/globalassets/dokument/publikationer/ombarns-och-ungas-utsatthet-for-rasism_2021.pdf

Konde, P. (2020). *Antirasistisk handbok*. Bokförlaget Max Ström

Nechma, M. (Red.). (2020). *Vit icke vit*. Studiematerial om antirasistiskt arbete i ungdomsrörelsen, LSU. vitickevit.lsu.se/fordjupning

Bilagor

Bilaga 1. Enkät

<https://docs.google.com/forms/d/e/1FAIpQLSdsmhKmFIGx-a8feG-UenkuJwIJsDorsnyMWhqy47FqMbuAg/viewform?usp=sharing>

Bilaga 2: Intervjuguide

Motståndskraft – Intervjuguide: Upplevelser av rasism bland ungdomar i Nordöstra Göteborg

Introduktion (5 minuter)

- » Presentera mig själv och syftet med studien.
- » Informera om intervjuens längd, innehåll och att deltagarnas svar kommer att vara anonyma.
- » Presentation av deltagarna. Skapa en bekväm och avslappnad atmosfär innan inspelning. Någon enklare fråga för att öppna upp samtalsklimatet.

Introduktion

Samtal kring definitionen av rasism och diskriminering. Olika fobier och så vidare. Så att alla har med sig det.

Fokusområde 1: Dina upplevelser av rasism (ca 10 minuter)

- » Har du någonsin blivit utsatt för det som du upplever som rasism? (Underfråga: Vilken typ av rasism var det?)
- » Hur påverkade dessa upplevelser dig? (Underfråga: Kände du dig hotad, ledsen, arg eller rädd?)
- » Hur har dina upplevelser av rasism påverkat ditt beteende och dina tankar om dig själv? (Underfråga: Har det påverkat ditt självförtroende, din självbild eller ditt sätt att umgås med andra människor?)

Fokusområde 2: Hur upplevelser av rasism påverkar en människa emotionellt och fysiskt (ca 10 minuter)

- » Har rasistiska upplevelser påverkat ditt välmående eller din mentala hälsa?
- » Om ja, hur har du hanterat de negativa känslor och reaktioner som rasistiska upplevelser kan ge upphov till? (Underfråga: Har du sökt stöd från familj, vänner eller andra?)

Fokusområde 3: Hur rasism påverkar samhället (ca 10 minuter)

- » Vilken påverkan tror du att rasism har på samhället? (Underfråga: Kan du ge exempel på hur det kan påverka gemenskapen och integrationen?)
- » Tror du att rasism har någon påverkan hur man rör sig i staden?

- » Har du observerat några konsekvenser av rasism i ditt lokala samhälle?
(Underfråga: Finns det exempel på segregation, diskriminering eller ojämlikhet?)
- » Vilket stöd tror du ungdomarna behöver som utsätts för rasism behöver?
- » Tror du att rasism är olagligt? (Diskriminering och hatbrotten är olagliga, men rasismen är strukturell)
Underfråga: tror du att folk vet var de ska vända sig när de blir utsatt för rasism? I skolan?

Avslutning (1 minut)

Tacka deltagarna för deras medverkan och insikter.

Ge dem möjlighet att ställa frågor eller dela ytterligare tankar.

Informera om vidare hantering av deras anonyma svar och informera om publicering

Kontakt

Telefon:

031-365 00 00 (Göteborgs Stads kontaktcenter)

E-post:

socialnordost@socialnordost.goteborg.se

Göteborgs
Stad